

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**S. Augustinus, Episcopus in Africa Hipponensis, Veritatis
Evangelico-Catholicæ In Potioribus Fidei Controversiis
Testis Et Confessor, Contra Bellarminum Et Alios
Scriptores Papæos, antiquos pariter & ...**

Reiser, Anton

Francofvrti, 1678

[Liber Qvartvs]

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72506)

Pauli ad Romanos capite; unde quâ ratione è minori ad majus, à statu regenitorum, de quo Apostolus ibi propriam sistens personam agit, ad statum irregenitorum liceat firmiter concludere & argumentari, nemo logicæ etiam naturalis tantum peritus non agnoscit. Quod in specie atinet loca ex opere imperfecto Augustini contra Julianum hoc demum seculo è Codicibus Manuscriptis publicato, item ex libro contra Cœlestium de *Perfectione Iustitiæ*, quæ necessitatem peccandi post lapsum homini expressissimè adscribunt; inter tria, quæ ad illorum & similitum explicationem observanda commendat *Petavius*, postremum proximè ad sententiam Evangelicorum accedit, dum necessitatem hoc etiam modo scribit usurpari, *ubi id necesse dicitur, quod absolute quidem potest non fieri, quia in voluntate facientis est situm, sed ex certis rerum, temporum ac personarum circumstantiis difficile est non fieri, imò semper fit.* Atque hæc possunt hâc quidem vice contra *Petavius* sufficere, post cujus labores vix quidquam novi ad præsens negotium circa Augustini auctoritatem pertinens apud recentiores invenitur, ut adeo ulterioribus vindictis Pater augustus non indigeat, in hâc etiam Controversia Testis & Confessor Evangelicæ veritatis constantissimus.

LIBRI QUARTI,

CAPUT SEXTUM,

De

Arbitrio Servo.

PRætermittendæ sunt plurimæ Quæstiones, quas Bellarminus stylo non nisi Scholastico partim contra semetipsum, partim contra alios sui ordinis tractavit, non planè nunquam à tramite Veritatis etiam ab aliis agnitæ errans, Statum Controversiæ sæpius mutans, ac ita confusè in toto hoc negotio versans, ut non semper constet, contra quos agat aut disputet, rarius certè contra hæreticos, quos vocat, in quorum gratiam tamen opus hoc in Titulo scriptum legitur. Ut autem vel tribus verbis de unâ & alterâ Quæstione quasi in transcurso sententiam dicamus, capite octavo libri antecedentis tertii, ubi demonstrare contendit, *liberum arbitrium esse ipsam voluntatem ac ita liberam, ut tamen determinatur à judicio ultimo practice rationis*, sextam Propositionem hanc formavit, *Voluntatis electio pendet necessario ab ultimo judicio practice rationis* quo ipsomet sibi juxta sententiam in Controversia præcedente defensam contradicit, & simul pro Evangelicis scribit atque ostendit, posse voluntatis libertatem stare cum aliquâ necessitate, quam Augustinus etiam non semel inculcavit, ac in præsentem etiam Quæstione porò inculcabit. Ita non æquè manifestum est, quomodo sine apertissimâ contradictione voluntatis electio dependere dicatur necessariò ab ultimo rationis practice judicio, & simul statuatur, *liberum arbitrium esse potentiam Voluntatis non partim activam, partim passivam, sed simpliciter & absolute activam*, quod capite sequenti decimo contra ceteros Doctores Scholasticos non paucos, nec inferioris Subsellii staturit Bellarminus, hic etiam, ut alias non semel, sui & ante à se scriptorum immemor. *Capitis duodecimi* Inscriptio nimis cruda est ac nuda, *Per liberum arbitrium non expetimata, sed bona*; quam nuditatem crudam & nudam cruditatem aliquantò ornatiorem & magis excoctam post exhibuit, respondens ad objectam Augustini autoritatem, de semet ipso in opere Confessionum scribentis, *se in Furto non amasse, nisi peccatum*, explicando id ipsis Augustini verbis, mentem suam ita exprimentis *amasse se quidem in furto peccatum, sed sub ratione boni delectabilis, quia nimirum & avulsus cum sociis fallere vicinum.* Et dum capite post decimum quarto scribit atque docet, *liberum arbitrium non esse ipsius finis objective, sed mediorum ad finem*, confundit ipsam libertatem voluntatis in agendo & exequendo cum prævia consultatione & sequente eam electione, his ad media magis, illâ ad finem magis respiciente; ut utrobique finis & media simul

lib. II. c. 4.
& 9.

simul, diverso quamvis respectu, rationem habeant objecti, cum homines sanâ mente præditi ad finem respiciant non immediatè, sed per certa quædam media, ipsa autem media non suspiciantur, nisi ob certum quendam finem & scopum. Tandem libri hujus tertii capite antepenultimo DEUM rectè quidem probat esse liberi arbitrii, quod omnes Evangelici agnoscunt ultrò, eâ nimirum observata explicatione, ad quam ipse Bellarminus supra præbuit ansam; malè autem capite quod antecedit proximè, *Lutherum* iis Doctõribus vel Ethnicis, vel Christianis, uti vocat, nominatim *Aristoteli & Avicennæ*, (miserum, quod Stoicos omiserit, quibus eadem opinio à plerisque, quamvis juxta aliorum sententiam sine sufficienti causa, adscribitur) *Abailardo & VViclefo* adnumerat, qui DEUM ex necessitate, scilicet absolutâ, (de ea enim hic controvertitur,) agere statuantur docuisse, citata *Adferitione articuli trigesimali & sexti*, ubi scripserit, *veram esse sententiam VViclefi, quæ habet, omnia necessitate absoluta evenire*. Verum si Tomo operum *Tenæ* editorum secundo hæc adferio articulorum Lutheri inspiciatur, ad motis etiam Macroscopiis quibuscunque nihil eorum invenitur, quæ Bellarminus aliquo forsitan Microscopio ulus ibi legisse videtur. Articulus ipse de verbo adversum ita habet: *Liberum arbitrium post peccatum res est de solo titulo, & dum facit, quod in se est, peccat mortaliter*. Nemo autem non videt, Luthero non esse sermonem de DEO, de cujus libertate in agendo tum quidem ei nulla fuit quæstio, sed de homine tantum, eoque in statu peccati post tristem lapsum considerato, *Augustini* autoritate subjunctâ, verbis sequentibus, paucis quidem, sed sufficientibus & satis efficacibus, ex opere de spiritu & literâ adductis: *liberum arbitrium sine gratia non valet, nisi ad peccandum*. cap. 4. Addit Lutherus plurimâ cum observatione: *Rogo, quæ est libertas ista, quæ non nisi in alteram partem potest, eamque priorem? Est hoc esse liberum, non posse, nisi peccare?* Et ubi hanc suam sententiam sufficientibus scripturæ testimoniis munivit, hoc porro ad uberiorem ejus confirmationem notavit: *Si scriptura non doceret hæc, abundè ex omnibus Historiis hanc veritatem disceremus, & unusquisque ex vita sua propria. Quis enim est, qui omnia, quæ voluit, effecit? Imo, quis id, quod cogitavit facere, non sæpius alia statim cogitatione mutavit, nesciens, quomodo mutavit? Quis audei negare, se etiam in malis operibus sæpè coactum aliud facere, quàm cogitare?* Post aliqua: *Ipsam radicem operum, vitam nempe ipsam, quæ omnium operum caput est, scimus omnes, nullo momento esse in manu nostrâ; & audeamus dicere, aliquam cogitationem esse in manu nostrâ? Quid absurdius dici potest? Qui ergo vitam nostram in manu suâ retinuit, motus nostros & opera in manu nostrâ posuit? Absit!* Hæc & plura *Lutherus* ibi, nullâ unquam mentione factâ *VViclefi*, nec in pennam veniente ullâ necessitate DEO in actionibus adscribenda; ut ad eò Bellarminus vel ab alio, undè hæc exscripsit, videatur seductus, vel criminis falsi reum hic quoque se fecerit, cujus documenta in antecedentibus non rara fuerunt, & fortè in sequentibus etiam aliquod augmentum exhibebitur. Nunc intactis quoque iis, quæ sub initium libri, de *Gratia & libero arbitrio* quarti habet Bellarminus, partim de cognitione DEI essentia unius naturalis, partim de sufficientia auxilii generalis ad actiones naturales & civiles efficiendas, *abstrahendo à malitia vel bonitate morali*, utpotè circa quæ non est, quod sub ad eò rigorosum examen posset venire, ante-quàm plus ultra eamus, non planè nullius erit operæ pretium considerare, an terminus *Servi* in homine post lapsum arbitrii quod communiter aliàs & vulgo *liberum* dicitur, ad eò sit intolerabilis, ut ob id ipsum Bellarminus jure capiti sexto hoc lemma præfixerit, *Non posse ab insigni temeritate defendi modum loquendi adversariorum, qui nomen arbitrii liberi in nomen servi mutarunt?* observavit autem in genere Apostolorum Paulum seriò, admonere, *ut fugiamus vocum novitates*. In specie subsumsit, *Nomen arbitrii servi in Ecclesia Catholica per totos* 1. Tim. 6. *mille quingentos annos nunquam fuit auditum, cum tamen ab ipso nascentis fidei principio ac deinceps variis ætatibus nunquam defuerint heretici, qui liberum arbitrium vel extulerunt nimium; vel etiam contra nimium depresserunt*. Neque hic omnino præteriri debet silentio, quod idem Bellarminus capite antecedente *Luthero* inconstantiam in hæc quæstione ausus est adscribere, vindicando ob id ipsum, ne & hic *Augustino* videatur fuisse contrarius. Bellarmini accusatio sequentibus absolvitur: *Lutherus in adferitione articuli post trigesimalum sexti summam rerum suarum in doctrinâ de arbitrii servitute constituit, sic enim ait, In cæteris articulis, de Papatu, de Conciliis, de indulgentiis, aliisque non necessariis nugis ferenda est levitas & stultitia Papæ & suorum; sed in hoc articulo de servitute arbitrii, qui omnium optimus, & rerum nostrarum summa est, dolendum ac flendum est, miseris sic insanire*. Et in libro adversus regem Anglorum

glorum scripsit, adèd se certum esse de doctrina sua, ut si quis aliter doceret aut damnaret, quæ ipse scripsit de fide, de operibus, de libero arbitrio & similibus, is damnaret DEVM, & oportet eum manere filium Gehenna. Videamus igitur, scribit Bellarminus, constantiam ejus in summâ doctrina, de qua se esse certissimum jactabat. In adsertione articuli antè citati ita loquitur: *Liberum arbitrium est figmentum in rebus, & titulus sine re, quia nulli est in manu, quidpiam cogitare boni vel mali, sed omnia, ut articulus Wielephi Constantiæ damnatus rectè docet, de necessitate absolutâ eveniunt; quod & Poëta voluit, quando dixit, certâ stant omnia lege. Et Christi* Matth. 6. *folium arboris non cadet in terram sine Patre vestro. Et infra, Non est dubium, Sathanâ magistro in Ecclesiam venisse hoc nomen.* Bellarminus subjungit, hic aperte Lutherus simpliciter tollit liberum arbitrium omnibus in rebus, juxta hæresin Wielephi, & idèd ipsum etiam nomen liberi arbitrii damnat; ex quo factum est, ut liberum adversus Erasimum inscripserit de servo arbitrio. Sed, ita pergit Bellarminus, audi nunc retractationem, quæ extat in libro ejus visitatione Saxonica, quam postea scripsit; sic enim loquitur in articulo de libero arbitrio: *Multi de libero arbitrio loquuntur indifcretè, idcirco brevem hanc informationem adscripsimus. Homo habet ex propria virtute liberum arbitrium ad faciendum vel omittendum opera externa, per legem & penas adauctus; quapropter potest & secularem probitatem & opera bona facere ex propria virtute à DEO ad hoc datâ & obtentâ, Paulus enim vocat eam Iustitiam carnis, hoc est, quam caro aut homo ex propria virtute facit. Si ergo operatur homo ex propria virtute ullam Iustitiam, utique habet electionem & libertatem, & fugiendi malum, & faciendi bonum. Item ibidem, Voluntas humana est vis libera, ut facere possit Iustitiam carnis seu Iustitiam civilem, ubi lege & vi agitur, ut; non furari, non occidere, non machari &c. Hæc ille, ubi per Iustitiam carnis intelligit opera bona externa, non tamen bona simpliciter, ac per hoc docet, posse hominem per liberum arbitrium facere & non facere, quæ lex jubet, non tamen peccare aut non peccare. Itaque admittit arbitrii libertatem in actionibus civilibus & externis, quam negaverat in adsertione, & nomen liberi arbitrii recipit, quod à Sathanâ magistro in Ecclesiam venisse dixerat antè. Ita damnat ipse articulum suum optimum & summam rerum suarum, & si verum sit, quod scripsit in libero adversus regem Anglorum, damnavit DEVM, & oportet eum manere filium Gehennæ.*

Ut de his posterioribus dicamus antè-quàm ratio servi hominis arbitrii à Luthero ad Augustini mentem constanter defensi defendatur, notandum venit, Bellarminum hic etiam, ut paulò antè, non ritè Lutheri sententiam ex adsertione articulorum à Leone X. damnatorum expressisse, quæ verbis ibidem legitur sequentibus: *Hunc articulum necesse est revocare. Quem articulum intelligat, indicatum est supra. Male enim dixi, quod liberum arbitrium ante gratiam sit res de solo titulo; sed simpliciter debui dicere, liberum arbitrium est figmentum in rebus, seu titulus sine re, quia nulli est in manu suâ quidpiam cogitare mali aut boni, sed omnia sub DEO sunt, contra quem nihil possumus, nisi quantum permittit aut facit ipse, quod & Poëta voluit &c.* Prudens lector intelligit facilè, quam hic revocationem instituerit Lutherus; talem videlicet, per quam nihil decedit sententiæ priori, sed quæ eam aliquanto clarus exprimat. De articulo Wielephi damnato Constantiæ nulla planè fit mentio, quod antè jam fuit observatum; neque etiam hic scripsit Lutherus, omnia evenire de necessitate absoluta. Quis verò sensus sit verborum, quando scripsit, nulli esse in manu suâ, quidpiam cogitare mali aut boni &c. in sequentibus ostendit, ubi porro legitur: *Fallit miseros homines rerum humanarum inconstantia, seu, uti vocant, contingentia oculos enim stultos mergunt in res ipsas operaque rerum, nec aliquando elevant in conspectum DEI; ut res supra res in DEO cognoscerent. Nobis enim ad inferna spectantibus res adparent arbitraria & fortuita, sed ad superna spectantibus omnia sunt necessaria; quia non sicut nos, sed sicut ille vult, ita vivimus, facimus, patimur omnes & omnia. Cessat liberum arbitrium erga DEVM, quod adparet erga nos & temporalia; illic enim, ut Iacobus ait, non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio. Hic verò mutantur omnia & variantur. & stulti nos æstimamus divina secundum hæc temporalia, ut libero arbitrio præsumamus DEVM praevenire & gratiam extorquere velut dormienti, quoties libitum fuerit, quasi nobiscum posset mutari, & velit, quod aliquando non voluit, idque libero nostro arbitrio operante & volente. O furor omnium furorum novissimus.* Hæc Lutheri mentem satis clarè exprimunt, & simul

simul docent, cum non contraria docuisse in libro de *Visitatione Saxonica*, ubi quamvis scribit, hominem ex propria virtute liberum habere arbitrium, notanter addit tamen, *propriam virtutem à DEO datam & obtentam esse*, quod cum antecedentibus congruit ex asse, in quibus DEUM iussit respicere, tanquam liberi arbitrii datorem & sapientissimum in cunctis actionibus moderatorem. Hoc ita ostenso, videndum nunc restat, num terminus arbitrii servi, quo librum inscripsit Lutherus contra Erasum, à multis hætenus arrosus, sed sufficienter à non paucis nostratum Theologorum integris etiam scriptis, nominatim post alios *Haberhornio* & *Schmidtio*, illo Giessensium, hoc Argentinensium Theologis defenditur, adeò sit intolerabilis & tam insigniter temerarius, ut defendi non possit, inque Antiquitate Ecclesiastica omninò inauditus, uti Bellarminus scribere in publico ausus est, talia non scripturus, nisi occæcatus planè fuisset & odio Veritatis præoccupatus. Si enim intolerabilis est hic terminus in Ecclesia, deleantur in Concione CHRISTI contra Judæos infideles habita, quibus *faciens peccatum servus peccati* dicitur; expungantur verba Apostolorum maximi & in hac Quaestione verfatissimi, quibus Romanos gentiles ante Conversionem fuisse dixit *servos peccati*; expurgentur alia utriusque Testamenti scripta Prophetico-Apostolica, quæ hanc peccati servitutem, cui homo post tristem Adami lapsum est obnoxius, nullibi non, ubi suppeditatur occasio, inculcant gravissimè huncque statum ob id ipsum insigniter deplorant quorum Authores ex sententia Bellarmini erunt temerarii, quod sine blasphemia cogitari nunquam potest aut debet. Quam verò audax est pronuntiatum illud, quo Arbitrii servi nomen per quindecim Secula à CHRISTO dicitur in Ecclesia inauditum, cum Lutherus in ipso hoc libro, quo arbitrium servum defendit contra Erasum, provocarit ad autoritatem Augustini, quæ hic solum attenditur, scribens inter alia, *Lombardum* planè cum Augustino sentire, videlicet, *liberum arbitrium suapte vi non posse nisi cadere, nec valere, nisi ad peccandum*, secundo contra Julianum libro in hanc rem citato. Plura collegit ex eodem loca *Chemnitius* noster, quem aliàs non indiligenter legit Bellarminus, unde potuit cognoscere, non adeò inauditum fuisse hunc arbitrii servi apud scriptores Ecclesiasticos terminum, nisi contra apertissimam Veritatem scribere voluisset. Post *Chemnitium* verò peritæque locorum communium Theologorum scriptores eadem hæc testimonia ex Augustino lectoribus commendarunt, eum in finem, ne Lutherus scripto huic suo de servo Arbitrio novum & inauditum videatur præfixisse titulum.

His omnibus addi nunc potest atque debet *Iansenius* Yprensis, qui secundo Augustini sui Tomo de *Statu Naturæ lapsæ* agens peculiare caput huic materiæ consecravit, ostensurus ex Augustino, *hominis arbitrium captivitati & servituti obstrictum esse*, confirmans, cum sexcentis suorum locis docere, *arbitrium voluntatis post peccatum ex libero factum esse peccati servum atque captivum, in eaque captivitate & servitute positum non posse nullo modo suis viribus à compedibus, quibus est vincitum, exui, ut respiret in libertatem*. In specie eum sic loqui in opere de Nuptiis & Concupiscentia: *Non liberum negamus arbitrium, sed, si vos Filius liberaverit, ait Veritas, tunc verè liberi eritis. Hunc vos invidetis liberatorem, quibus captivis vanam tribuitis libertatem. A quo quis enim devictus est, huic servus est addictus, sicut scriptura dicit, nec quisquam nisi per gratiam liberatoris isto solvitur vinculo servitutis, à quo est hominum, nullus immunis*. Et ibidem post aliqua: *Cur hominis mala cogitatio non potest in perpetuum mutari, nisi quia per seipsam non potest, sed si Gratia DEI subveniat? Quæ non subveniente quid sunt homines, nisi, quod ait Apostolus Petrus, velut animalia muta naturaliter procreata in captivitate & interitum*. In opere contra duas Pelagianorum Epistolas ita: *Liberum arbitrium captivatum non nisi ad peccatum valet, ad iustitiam verò nisi Divinitus liberatum adjutumque non valet*. Et in libro de Spiritu & litera, *Ad quid miseri homines aut de libero arbitrio audent superbire, antequam liberentur, aut de suis viribus, si jam sunt liberati; nec attendunt, in ipso nomine liberi arbitrii utique libertatem sonare*. Ubi autem spiritus Domini, ibi libertas. *Si ergo servi sunt peccati, quid se jactant de libero arbitrio; à quo enim quis devictus est, huic & servus est addictus? Si autem liberati sunt,*

cap. 30.

sunt, quid se jactant in opere proprio? In Enchiridio ad Laurentium, cum laudatam modò Petri sententiam citasset, subjunxit: *Quæ cum vera sit, qualis quæso possit esse servi addicti libertas, nisi quando cum peccare delectat? liberaliter enim servit, qui Domini sui voluntatem facit libenter, atque per hoc ad peccandum liber est, qui peccati servus est. Unde ad justè faciendum liber non erit, nisi liberaatus à peccato ceperit esse iustitia servus.* Et Paucis interjectis, *libertas ad bonè faciendum unde erit homini ad dicto & vendito, nisi redimat illa, cujus vox est, si vos Filius liberaverit, tunc verè liberi eritis? Quod ante-quàm fieri in homine incipiat, quomodo quisquam de libero arbitrio gloriatur in opere bono, qui nondum liber est ad operandum bonè, nisi se vanà inflatus superbia extollat &c.* Et in opere contra Julianum imperfecto, *Fides Catholica bonam, sed mutabilem creaturam tamen in deterius voluntate, ac per hoc depravatà suà vitiataque naturà, non sub alienà substantia, sed sub peccato suo ream dicit serviliter detineri.* His subjungit Jansenius, Talibus testimoniis Augustinus est plenus, hoc semper significantibus, Arbitrium peccati obnoxium non solum suppliciorum esse reum, quod Pelagiani, maximeque *Julianus*, libentissimè facebantur, sed (etiam) serviliter sub peccato, hoc est, sub cupiditate seu concupiscentia peccati (Ita loquitur vi hypotheseos receptæ) comite & supplicio detineri, ita ut à peccandi desiderii & adfectibus se liberare non possit. Quà de causà ibidem in eodem opere imperfecto ait Augustinus Julianum adloquens, *Nega, si potes eos, quibus dixit Apostolus, cum essetis servi peccati, liberi fuistis iustitiæ, habuisse liberam in bonis voluntatem, quando fuerunt servi peccati.* Hæc ex Augustino Jansenius, quæ possunt in præsens sufficere ad Lutheri defensionem.

lib. I.

LIBRI QVINTI,

CAPUT NONUM & UNDECIMUM,

De

QUÆSTIONE,

An possit homo sine Fide cum auxilio speciali, & sine illo etiam bonum aliquod morale, si nulla urgeat tentatio, perficere?

lib. 4. c. 3.

cap. 7.

Circa hujus Quæstionis formationem debet notari, quamvis verba, *si nulla urgeat tentatio*, non parvi videantur esse momenti ad ipsius Controversiæ statum ritè ponendum & enucleandum, in ipsa tamen ejus tractatione parum aut nihil omnino ea fuisse à Bellarmino observata. Nostrum nunc iterum erit ad Augustini auctoritatem respicere & videre, quæ ejus fuerit mens & sententia de virtutibus Gentilium, quæ tantis celebrantur laudibus. Bellarminus quidem sine omni dubio putat à suis cum stare partibus, ejus rei causâ non solum plura colligit ex variis operibus testimonia, quibus hoc probatum dare cupit, sed prolixissimè etiam ad ea respondere conatur loca, quæ in contrarium solent à non paucis adduci. Priora quod attinet, ita de eis scribit Bellarminus: *Augustinus docet, quædam opera bona fieri sine Fide, sed cum DEI auxilio speciali; & rursus alia sine auxilio speciali, solis naturæ viribus.* De primi generis operibus testimonium habemus in Epistola post centesimam trigesima, ubi laudat continentiam Polemonis, *quoniam DEI donum est*, inquit, & addit, *Quod si ille hoc donum cognovisset, fuisset non solum continentens, sed etiam religiosus, & pius, & continentiam habuisset non solum ad honestatem vite præsentis, sed etiam ad aternæ meritum.* Et in opere contra Julianum loquens de virtutibus infidelium inquit, *Quantò tolerabilius illas, quas dicit in impiis esse virtutes, Divino muneri potius, quàm eorum tribueris tantummodo voluntati, licet ipsi hoc nesciant.* Denique in libro de Prædestinatione sanctorum, & in opere de Baptismo, eleemosynas Cornelii, antequam crederet in CHRISTUM, & *Iustinam ad DEI*